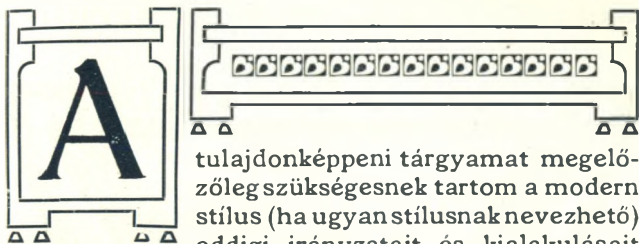

A DEKORATIV EGYENES VONAL A NYOMDÁSZATBAN

tulajdonképpen tárgyamat megelőzőleg szükségesnek tartom a modern stílus (ha ugyan stílusnak nevezhető) eddigi irányzatait és kialakulásait vázlatosan ismertetni. Tagadhatatlan, hogy bizonyos nemesítő áramlat vonult át a könyvnyomdászatban a modern stílus bölcsőkorától napjainkig. Ez az áramlat ma a legnemesebb egyszerűségben állapodott meg. Kevés és egyszerű eszközökkel a szemre kielégítő hatást tenni: ez a mai felfogás.

A 90-es évek második felében, midőn a modern stílus szárnyait bontogatta, nem ismertünk egyéb betűöntődei modern anyagot, mint a barok-léniát, az összeszedhető vízi rózsát és azokat a nagy méretekben rajzolt növénystilizációkat, melyek a japánizmus befolyására vezethetők vissza és melyek sok esetben hozzájárultak ahhoz, hogy a megrendelőt elidegenítsék a modern stílustól. A megrendelők nagy többsége ugyanis azt a nézetet vallja, hogy a nyomtatvány díszítése, de különösen az üzleti nyomtatványé, lehetőleg diszkrét legyen, miután a nyomtatvány célja első sorban a könnyű olvashatóság, másodsorban az áttekinthetőség és csak harmadsorban az, hogy a szemlélőre megnyerő hatást tegyen.

Félreértések elkerülése végett azonban meg kell jegyezni, hogy csak három célképez egy egészet. Ne hanyagoljuk el egyiket sem a másik rovására.

Ezek a növényi rajzok az idők folyamán mindinkább stilizálódtak s a szedéshez alkalmazkodóbb alakot öltve, vonalas rajzúakká váltak. És így aztán a nyomdászatban a vonalnak bizonyos értéket kölcsönöztek.

A vonal értékét felismerve alakultak később az ecsetvonalak (Edel-léniák) és a szabadkézi ornamentumok (Freihand-Ornamente), melyeket annak idején valóságos diadalörömmel fogadtunk. Ezek is a növény-kultusznak hódolva, csakhamar kirügyeztek, kivirágoztak, bár a növény-kultusz, ha a látszat nem csal, mindinkább veszít vonzóerejéből.

A legutóbbi áramlat pedig, amint azt a betű-öntődei újdonságokon is nap-nap után észrevesz-
szük: a geometriai szegletes alakokkal és az egy-
szerű egyenes vonalakkal való díszítésben nyilvánul.

1. ábra.

A vonalas dekoráció kezdeményezője és út-
törője Henry Van de Velde (1. ábra) belga festő és
iparművész volt, ki a vasmunkákra emlékeztető ter-
vezeteivel a külföldön nagy hatást ért el. Majd
Behrens tanár (2. ábra), Sütterlin L. és Knab A. (3. és
4. ábra) német iparművészek haladtak nyomán.
Behrens tanár munkáin Van de Velde befolyása

érezhető, bár vonalait diszkrétebben alkalmazza, de az empire-stílusnak szabadon való átdolgozásával is nagy szeretettel foglalkozik. A két utóbbi művész a görög stílusban találja a feldolgozandó anyagot.

Ha szigorúan boncoló-kés alá vesszük a két utóbbi irányban készült nyomtatványokat, azt

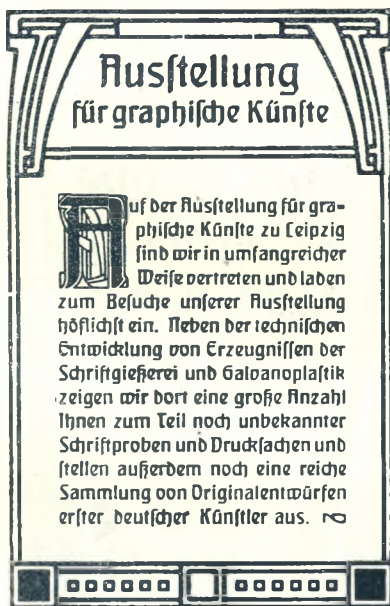
találjuk, hogy az ecset-vonalakkal dekorált nyomtatványon a rendszeren négyszögletesen alakított szöveg nem áll összhangzásban a hajlékony és mozgékony vonallal. És joggal: a betűk váza mérőleges vonalakat, a sorok pedig vízszintes vonalakat alkotnak, tehát geometriai egyenes vonalakkal van dolgunk s így, ha összhangzásba óhajt-

juk hozni a szöveget a dekorációval: egyenes és egyforma vastagságú vonalakat kell alkalmaznunk.

Ennek a felfogásnak különösen az angolok és amerikaiak (5. ábra) hódolnak, kik nyomtatványaikon előszeretettel alkalmazzák a vonalat.

Ha a dolgok mélyére tekintünk, megeljük ennek magyarázatát is. A praktikus munkamegosztás hazájában régen felismerték azt az előnyt, mely a rajzoló és szedő különválásában mint eszköz, de együttműködésében mint cél nyilvánult. Míg a rajzoló feladatának inkább illusztratív kérdését oldja meg, a szedő feladatát a dekoratív betűben és vonalban találja, melynek egyszerűségénél és nyugodtságánál fogva az előbbire hátrányos hatása sohasem lehet.

A vonal mint tipográfiai anyag már régen használatos, csak alkalmazási módja ment át változásokon.

2. ábra.

Míg a szabad irányban a vonal felhasználásának szabálya az aranymetszéshez, az 3:1 : 5-ös arányhoz viszonyult, ma a vonalak viszonya egymáshoz és a betűhöz egyenlő. Tehát a vonal

3. ábra.

vastagsága a felhasznált betűfaj alapvonalalaival egyenlő vastagságú legyen, továbbá a nyomtatvány alakjához is alkalmazkodjék. A vonal egy pont vastagságtól (kártyalaknál) 4 esetleg 6 pont vastagságig emelkedik.

Természetesen e szabály csak az egyszínesen való nyomtatásnál alkalmazható. Rögön megváltozik azonban az arány, mihelyt a dekorációt világosabb színnel nyomjuk, mely esetben a vonal vastagabb lehet; továbbá amikor a 4 pont vas-

tagságú vonalat szétbontjuk négy egy pontos vastagságú vonallá.

Sötétebb színű papirosoknál ajánlatos a vonalas dekorációt fehér, ezüst vagy arany színnel nyomni, mely esetben a hatás elmaradhatatlan.

A vonallal való dekorálásnak két módja van (a mai individuális munkálkodás mellett szabályról nem szólok). Az egyik a puszta vonallal való dekorálás, melynek célja még a legkisebb nyomdában is feltalálható vonallal és az empire- és görög stílus motívumainak szabad feldolgozásával újabb formák birtokába jutni. Ennek a betűöntői díszítőanyagok beszerzési költségének megtakarításán kívül még az a nagy előnye van, hogy egyszerűségénél fogva a legkomolyabb tárgyú tudományos művek díszítésénél is jól beválik.

A másik mód az ily irányú betüöntödei díszek felhasználása. Ilyenek a Berthold-féle Empire- és Behrens-sorozatok, Woellmer Brokat- és Babykerete, valamint Stempel klasszikus kerete. Meg-

4. ábra.

jegyzem, hogy e betüöntödei ornamentumok felhasználásánál már háttérbe szorul az egyéni ízlés és a mesterszedő kénytelen a díszítő-anyag tervezője egyéniségét többé-kevésbé követni.

* * *

Cikkem végéhez érve, még egy kérdéstszeretnék megvilágítani. —

Az általában hangoztatott modern stílus, dacára hogystílusnak nevezik, tulajdonképpen még nem létezik. Legalább abban az értelemben nem, mint a régebbi stílusok, mert az

5. ábra.

eddig — hosszabb fejlődés után alakult — stílusokban bizonyos jellemző formákat találunk, melyekről azok fölismerhetők. Ezek a modern stílusban még nem találhatóak fel. Az egyszerűsítés munkája ugyan halad, de az egyöntetű formák állandósítása még nem érte el azt a pontot, amelyben azok stílussá válnak.

PRÜNER ARNOLD.